NCERT Solutions For Class 8 Sanskrit Part - I Chapter 5

प्रश्नः 1. एकपदेन उत्तरं लिखत–(एक पद में उत्तर लिखिए–)

(क) व्याधस्य नाम किम् आसीत्?
(ख) चञ्चलः व्याघ्रं कुत्र दृष्टवान्?
(ग) विस्तृते जाले कः बद्धः आसीत्।
(घ) बदरी-गुल्मानां पृष्ठे का निलीना आसीत्?
(ङ) अनारतं कूर्दनेन कः श्रान्तः अभवत्?

उत्तरम्– (क) चंचलः, (ख) वने (जाले), (ग) व्याघ्रः, (घ) लोमशिका, (ङ) व्याघ्रः।

प्रश्नः 2. संस्कृतेन उत्तरत–(संस्कृत में उत्तर दीजिए–)

(क) चञ्चलेन वने किं कृतम्?
(ख) व्याघ्रस्य पिपासा कथं शान्ता अभवत्?
(ग) जलं पीत्वा व्याघ्रः किम् अवदत्?
(घ) चञ्चलः 'मातृस्वसः!' इति कां सम्बोधितवान्?
(ङ) जाले पुनः बद्धं व्याघ्रं दृष्ट्वा व्याधः किम् अकरोत्?

उत्तरम्– (क) चंचलेन वने जालं विस्तारितम्।
(ख) व्याघ्रस्य पिपासा जलं पीत्वा शान्ता अभवत्।
(ग) जलं पीत्वा व्याघ्रः अवदत्–'साम्प्रतम् अहम् बुभुक्षितः अस्मि, इदानीम् अहं त्वां खादिष्यामि।'
(घ) चंचलः 'मातृस्वसः!' इति लोमशिकाम् सम्बोधितवान्।
(ङ) जाले पुनः बद्धं व्याघ्रं दृष्ट्वा व्याधः प्रसन्नः भूत्वा गृहं प्रत्यावर्तत।

प्रश्नः 3. अधोलिखितानि वाक्यानि कः/का कं/कां प्रति कथयति–(निम्नलिखित वाक्यों को किसने, किसको कहे/किसके लिए कहे–)

	कः/का	कं/कां
यथा–इदानीम् अहं त्वां खादिष्यामि।	**व्याघ्रः**	**व्याधम्**
(क) कल्याणं भवतु ते।	.....	.....
(ख) जनाः मयि स्नानं कुर्वन्ति।	.....	.....
(ग) अरे मूर्ख! धर्मे धमनं पापे पुण्यं भवति एव।	.....	.....
(घ) यत्र कुत्रापि छेदनं कुर्वन्ति।	.....	.....
(ङ) सम्प्रति पुनः पुनः कूर्दनं कृत्वा दर्शय।	.....	.....

उत्तरम्–

	कः/का	कम/काम्
(क)	व्याघ्रः	व्याधम्
(ख)	नदीजलम्	चंचलम् (व्याधम्)
(ग)	व्याघ्रः	व्याधम्
(घ)	वृक्षः	चंचलम् (व्याधम्)
(ङ)	लोमशिका	व्याघ्रम्

प्रश्नः 4. सन्धिं कृत्वा लिखत–(सन्धि करके लिखिए–)

मृग + आदीनाम् = ...
तथा + एव = ...
कुत्र + अपि = ...
बुभुक्षितः + अस्मि = ...
प्रति + आ + अवर्तत = ...

उत्तरम्– मृगादीनाम्, तथैव, कुत्रापि, बुभुक्षितोऽस्मि, प्रत्यावर्तत।

प्रश्नः 5. उदाहरणानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत–(उदाहरण के अनुसार रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए–)

		एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
यथा–	मातृ (प्रथमा)	माता	मातरौ	मातरः
	स्वसृ (प्रथमा)	.....	.....	.....
	मातृ (तृतीया)	मात्रा	मातृभ्याम्	मातृभिः
	स्वसृ (तृतीया)	.....	.....	.....
	स्वसृ (सप्तमी)	स्वसरि	स्वस्रोः	स्वसृषु
	मातृ (सप्तमी)	.....	.....	.....
	स्वसृ (षष्ठी)	स्वसुः	स्वस्रोः	स्वसॄणाम्
	मातृ (षष्ठी)	.....	.....	.....

उत्तरम्–

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
स्वसृ (प्रथमा)	स्वसा	स्वसारौ	स्वसारः
स्वसृ (तृतीया)	स्वस्रा	स्वसृभ्याम्	स्वसृभिः
मातृ (सप्तमी)	मातरि	मात्रोः	मातृषु
मातृ (षष्ठी)	मातुः	मात्रोः	मातॄणाम्

प्रश्नः 6. मञ्जूषातः पदानि चित्वा कथां पूरयत–(मञ्जूषा से पदों का चयन करके कथा को पूरा कीजिए–)

दृष्ट्वा	स्वकीयैः	कृतवान्	कर्तनम्	वृद्धः
साट्टहासम्	तर्हि	क्षुद्रः	मोचयितुम्	अकस्मात्

एकस्मिन् वने एकः .....व्याघ्रः आसीत्। सः एकदा व्याधेन विस्तारिते जाले बद्धः अभवत्। सः बहुप्रयासं.....किन्तु जालात् मुक्तः नाभवत्। .....तत्र एकः मूषकः समागच्छत्। बद्धं व्याघ्रं.....सः तम् अवदत्–अहो! भवान् जाले बद्धः। अहं त्वां.....इच्छामि। तच्छ्रुत्वा व्याघ्रः .....अवदत्–अरे! त्वं ..... जीवः मम सहाय्यं करिष्यसि। यदि त्वं मां मोचयिष्यसि.....अहं त्वां न हनिष्यामि। मूषकः .....लघुदन्तैः तज्जालं.....कृत्वा तं व्याघ्रं बहिः कृतवान्।

उत्तरम्– वृद्धः, कृतवान्, अकस्मात्, दृष्ट्वा, मोचयितुम्, साट्टहासम्, क्षुद्रः, तर्हि, स्वकीयैः, कर्तनम्।

प्रश्नः 7. धातुं प्रत्ययं च लिखत–(धातु और प्रत्यय लिखिए–)

	पदानि	=	धातुः		प्रत्ययः
यथा–	गन्तुम्	=	गम्	+	तुमुन्
	द्रष्टुम्	=	.....	+	.....
	करणीय	=	.....	+	.....
	पातुम्	=	.....	+	.....
	खादितुम्	=	.....	+	.....
	कृत्वा	=	.....	+	.....

उत्तरम्– दृश् + तुमुन्, कृ + अनीयर्, पा + तुमुन्, खाद् + तुमुन्, कृ + क्त्वा।

अतिरिक्तः अभ्यासः

(1) पाठांशम् पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् उत्तरत–(पाठांश पढ़कर उस पर आधारित प्रश्नों के उत्तर दीजिए–)

आसीत् कश्चित् चञ्चलो नाम व्याधः। पक्षिमृगादीनां ग्रहणेन सः स्वीयां जीविकां निर्वाहयति स्म।। एकदा सः वने जालं विस्तीर्य गृहम् आगतवान्। अन्यस्मिन् दिवसे प्रातःकाले यदा चञ्चलः वनं गतवान् तदा सः दृष्टवान् यत् तेन विस्तारिते जाले दौर्भाग्याद् एकः व्याघ्रः बद्धः आसीत्। सोऽचिन्तयत्, 'व्याघ्रः मां खादिष्यति अतएव पलायनं करणीयम्।'

I. एकपदेन उत्तरत–

1. चञ्चलो नाम कः आसीत्? _____
2. सः केषां ग्रहणेन जीविकां निवयिति स्म? _____
3. सः वने किं विस्तृतवान? _____
4. व्याघ्रः कस्मिन् बद्धः? _____

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत–

1. व्याधः कदा व्याघ्रं जाले बद्धम दृष्टवान्?
2. व्याघ्रां बद्धं दृष्ट्वा व्याधः किम् अचिन्तयत्?

III. भाषिककार्यम्

'आसीत् कश्चित् चञ्चलो नाम व्याधः'–इति वाक्ये

1. 'आसीत्' क्रियापदस्य कर्त्ता कः? _____ (कश्चित्, चञ्चल, व्याधः)

********** END **********